

της δεύτερης, μπορεί να είναι προφήτης και απόστολος.

*

Θά μου πείτε: «Όχι μέσα στο «Νουμά» στέκουν καθώς πρέπει να στέκουν;» Όχι. Στο έργο ενός ανθρώπου, και μεγάλου αν είναι συγγραφέας, πόση σαβούρα βρίσκουμε! Μά φτάνουν τα κομμάτια του χρυσαφιού, για να μας δείξουν τα πλούτη του. Όσο για τη σαβούρα, χρειάζεται κι αυτή. Σ' ένα φύλλο σαν το «Νουμά», δημιουργημένο πάντα από την εργατικότητα, κι από την κρίση του διευθυντή του, μα πιο πολύ ακόμα κι από τη συνεργασία ενός κύκλου πολυπρόσωπου, δεν μπορείς να βρεις σ' όλες του τις στήλες και πάντα δείγματ' ακριβό και με ουσία: δεν μπορείς να βλέπεις πράγματα που να σ' αρέσουν πάντα ή που να συμφωνήσ' μαζί τους. Πολλές φορές μου έτυχε να συλλογιστώ πως αλλοιώτικα εγώ θά το πραγματευόμουν το δεινόν ζήτημα, ή πως αλλοιώτικα εγώ θ' έγραφα για το δεινόν πρόσωπο: ή πως θά τ'όργιζα στο καλάθι το δεινόν δημοσίευμα, ή πως για κείνο τ'άλλο ταμπούκι δέ θ'έλεγα. Μή τί έχει να κάμη ή σκέψη μου της στιγμής, κι όρθή να είναι, μπροστά στη βουσαμάννα που μας άνοιξε δ' «Νουμά», και που χύνει από λογής κρουνοίς και σοφία, και μάθηση, και ζωή, και εμπνευστή, και τέχνη; Πόσα χωράφια χέρσα θά μένανε και πόσες γνώμες θ'έμεναν άκοινωνήτες μεταξύ τους κι άτροφικές θά σβύναν, αν δεν είχανε το σπρώξιμο του φύλλου αυτού! Η μέρα μεγάλωσε: τό καλοκαίρι δ'έω από την πόρτα μας. Τί σας άνησυχάνε κάποια σύγνεφα; τί παραπονιέστε πως έβρεξε; Άπρίλης είναι.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΖΟΥΓΡΑΦΙΕΣ

1.

Πάντα την ώρα τη θαμνή που ή νύχτα σ'ας άγγίζει, δ' κυπαρίσσια, δένει σας άλύπητα δ' άγέρας, και τότε τότε ένας χορός έδω από σας άρχίζει, αν τύχει άπόπερα κι ή 'ρθεί ή άχος καμιάς φλογέρας.

2.

Μονάχη βρήκας τό πουρνό και πήγες στο λειβάδι, κι όλα τ' άνθάκια σ'όρθησαν στα πόδια σου μπροστά. Μα δέν τοίς χάριτες έσύ κανένα γέλιο ή χάδι, μόν' έτρεχες... Κι άκούθ'αγαν κι αυτά καλαδιαστά.

πειδή δ' κ. Α. Όλπιέρης είχε τρόπο δικό του να σου τ'ά παρασταίη τ'ά πράματα, να σου μιλή για τήν άρχαιότητα, να να σου μιλούσε για τίποτες που τό είδες στα μάτια σου έφές ή προφές. Τόν άκουγες και καταλάβαινες άμείσως πως τήν άγαπούσε με τήν καρδιά του, για τούτο και τήν ένοιωθε. Καθηγητής που είχε και τήν πίστη. Τ'έβλεπες κι από τό ύφος του τό ζεστό κι από τόν τόνο κάθε λέξης που του έβγαίνε από τό στόμα, με πεποίθηση, με γάση και με κύρος. Μα ή πίστη του και ή άγάπη του κ' ή πεποίθησή του βασιζόντανε σε μελέτη γερή. Άλήθεια που δέν του λείπανε τ'ά βιβλία: είχε ώραία βιβλιοθήκη από μικρός άγόραζε, και ποτέ μου μια φυλλαδούλα δέν πούλησε, ούτε κανε στα δύσκολα τ'ά χρόνια όπου τυχαίνει κάθε νέος να προτιμήσ' ως είναι και δυό παράδες από ένα βιβλίο: δέν πούλησε, μήτε για να βουλευτή πιο μπόλικα, για να ζοδέψ' ένα εικοσόφραγκο παραπάνω στα καλοκαιριάτικα του τ'ά ταξίδια, που εΐτανε δά ή χαρά του. Έτσι μαζωγτήκανε τόμοι και τόμοι, όχτώ έννιά χιλιάδες. Είχε και τόπο να τοίς βάλη, να τοίς λαμπροθετήσ'η κιόλας σ'άρχοντικό του και μεγάλο γραφείο, που πρώτα χρησίμεψε για εργαστήρι ενός γνωστού ζουγράφου. Παλιό τό σπίτι και του καιρού εκείνου δ'

3.

Τό φλήμα σου—δ' θησαυρό;—δ'υρό στο μέτωπό μου. Κι όταν παράγορα σ' άφησα και πήρα τό βουνάκι, με λύσσα με κινήθησαν σ'ή μεσιανή του δρόμου να μου τό κλέβουν θέλοντας, χίλια στοιχεία και δράκοι.

4.

Η μαρμαρένια υφθόσση της βρόσης μου γοργόνα τη νύχτα ναουρούζει με και μου έρωτομιλά, και τήν αλή που δέχεται άγνή σε μιή άνεμιώνα και λένω σ'ή να θροιστά, γέρνει και με φιλεί.

5.

Θλιμένα μου ξερόκλαδα! Ποτέ τους δέ θ' άνθίσουν. Άχ, τού καιμού μου άπάνου τους ή θλίψη στάλαζε δλη... Κρυφά λογάνια ν' άκουστούν, φιλιό να κελαθήσουν, κι δ' χρυσομάης δανά χυθεί με μιάς στο περιβόλι.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

Α Η Τ Ο Σ

Καλύβα κλωμένη από κορμούς έλατίσιους: σκεπασμένη από φλούδες πεύκου. Η Σμαράγδα κάθεται άπάνω σε τομαρί λίκου και πλέγει κανίστρι με γλωρά βούρα. Ο γερολοτόμος τριάζει από τήν πόρτα τα δάσια και λέει σα μοναχός του. Ο Γερολοτόμος: Πάλε τα τριχούδια του δ' άγέρας. Τό πρημύδι δέ σώνεται, κι' άποσπεροδ' άνασταίνονται οι φωνές: πόσα χρόνια δωπάνου στις κορφές που μάχονται τ' άστρόπελέκια. Έλάτε πάλε γνώριμες φωνές, τριχούδια που άναλάησαν στο δάσο μιάν ήμέρα, κιόλο τ'ά ξαναλέει δ' άγέρας, κάνοντας φλογέρας τ'ά κουφάρια του πεθμένου δάσου: άπόστασα πλέο να τ'άκω και τό δικό μου άγδ' έκνοίγω ανάμεσό τους—γυρίζοντας κοντά στη Σμαράγδα—μεις στην ψυχή μου μελετάει τή νεότη, έμένα τ' άπομάχου. Ποιά γείλια θά τόν ξανασιπούν, και θά ξυπνήσουνε τό σκοπό του; Η Σμαράγδα: Και τώρα δέν τ'ά ξαναλέει, πατέρα: Να εΐτανε βολετό να νοιώσω τό σκοπό... Ο Γερολοτόμος—κοιτάζοντας τη θλιμμένη στα μάτια—Τί, τόν έρχομό του άκαρτερές και πλέγεις τ'ά κανίστρια; Μή τις να βγεις στην άπαντή; να τόν περιπαντήσεις; Πως ή άμερρη ζωή σου άπρασιέται στην έρημιά! Πως βόγγει δ' άνασταναγμός του δάσου μέσα μου... Πόσα χρόνια θά καρτερεις στην έρημιά τή φωνή για ν' άγροικήσεις! Ο διαβάτης που περνάει χαρούμενος στη στράτα, και πάει στην πολιτεία, δέ θά είναι: γιατί τούτος τραβάει βιαζόμενος, τή στράτα άναμετρώντας τότε να φτάσει στη φου-

1) Άπάντημα.

λιά, να φέρει τή χαρά τ'ω παιδιώνου του, και στη γυναίκα γλιχό χαιρετισμό στις θύρας τ'ό κατώφλι (Σωπαίνουσε). Πόσες φορές τις νύχτες του χειμώνα, αν δ' άγέρας μας φοβέριζε στα δάσια έτούτα, δέ σου ξαφνηγήθηκα τ'ό παραμύθε τ'ης πολιτείας, που είναι μαρμαρωμένη: πόσοι κειροί περάσανε και μ'ας πλανέψανε οι έλπίδες: και σ'ό δέν έποθύμησες ποτές τήν πολιτεία να ιδείς: Η Σμαράγδα: Πόσες φορές λαχτάρησα στον ύπνο μου τή στράτα της θαρρώντας πως έπ'τρα: Ο Γερολοτόμος: Μια ήμέρα θά τή βρής: θάρρη και θά σε πάρη από τό χέρι... Η Σμαράγδα (λαχταρίζοντας): Ποιός; Ο Γερολοτόμος: Στρατι-στρατι θά πάτε και θά φτάστε σε μια ράχη: κι από τή ράχη, άπάνω θ'άννα-τέψετε μιάν όμορριά, μιάν όμορριά... Και τότες από τό καμπαναριό ένας ήγος παραξενός θά λαχταρήσει δ'όλυμα σας: θά πάτε και στην εκκλησιά και σ'ό θανά φορείς λουλουδιστό φουστάνι: καρτέρα τον και θάρρη... (Ο γερολοτόμος σηκώνεται και πάει κατα τήν πόρτα, και βγαίνει δ'έω.) Η Σμαράγδα: (Σ'έν μέση της) Καρτέρα τον και θάρρη... (κοντάει τό κανίστρι).

Στήνπλαγιά του βουνού άλλη καλύβα κλωμένη από γουτροσιάνια μ'ένα σταυρό άπάνου από τήν πόρτα της: άγναντια φαίνεται ή ψηλότερη κορφή του Ταύγετου, ή 'Αίλιος: μέσα στην καλύβα είναι ξαπλωμένος κοντά στη φωτιά δ' Δασοφύλακας, ένας νιός γλωμός που φαίνεται πονεμένη ή ψή του: κρατάει ένα μεγάλο φτερό στα χέρια του και τό τρητάει χαμογελώντας.

Ο Δασοφύλακας: Μά πως βρέθηκε δ'ω στο δάσο;

Η Μάννα του (σαν ξαφνιασμένη για τό ρώτημα): Πως βρέθηκε; Ξέρω και γ'ό πως βρέθηκε: τή βρήκε, λείει, βυζασταρούδι ακόμα, μέσα στο δάσο δ' γερολοτόμος τό πήρε και τ' άναστήσ'ε: ξέρω και γ'ό.

Ο Δασοφύλακας: Χτίς, μάννα, μου δ'ωσε τούτο τό φτερό (χαμογελάει πάντα), και μου εΐπε: ακράτα το και πίστεψε με. Θά βάλω να λαδώσουνε τόν άητό και σαν τονε λαδώσουνε, τούτο νάκούς, και σαν τονε λαδώσουνε, μιή σταλαματιά από τό αίμα του άπάνου σ' ένα ύψωμα, και νάν τό φ'ες, πίστεψε με, και θά γιάνησ'. Να τό πιστέψω, μάννα;

Η Μάννα: Ναι, παιδί μου, νάν τό πιστέψεις: γινηήκανε πολλά τέτοια: έχω άκουστά για τό αίμα του άητού: μά πρέπει, λείει, δ' άητός να λαβωθεί μονάχα.

Ο Δασοφύλακας (φαίνεται άφριρεμένος. Η Μάννα πάει στο βάθος τ'ης καλύβας, όπου κείει καντηλάκι εμπρός σε μιή εικόνα, και σταυροκοπιέται).

Ο Γερολοτόμος (φορώντας μακριά τριχούσα και σκύβοντας ν'άμπει στην καλύβα): Κλησπέρα τ'ης άφεντιάς σας.

Η Μάννα: Κλησπέρα σου: καλά καμες κ' ήρθες.

Ο Δασοφύλακας: Καλόστονε τόν παππούλη: κάτσε να μ'ας καλοκ'αρδίσεις.

Ο Γερολοτόμος: Χά! Χά! να σας καλο-

που έβούχ'ωρα τ'ά χτίζανε, χωρίς να γυρέβουνε να κερδοσκοπούνε με κάθε πήχη και μέτρο.

Τό εργαστήρι άπό εΐτανε παράμερα και χωριστό από τό σπίτι, γιατί σπίτι δικό του κατοικούσε δ' κ. Άντρέας. Τό είχε κληρονομημένο από μιή συγγενισσά της ή κ. Όλπιέρη, που δέ ζούσε πιά, πεθαμμένη έδω και δέκα χρόνια. Ο κ. Άντρέας είχε κι δ' ίδιος τήν καταστασίτσα του: κάτι του άφήσανε οι γονιοί του και δέν έκανε τόν καθηγητή από άνάγκη. Μα στη Γαλλία δέν ξυπαζόντανε οι άθρ'ωποι με δυό τρεις λίρες ή και με χίλιες: τις παίρνει δ' γιός από τόν κύρη και τις πληθαίνει για τ'ά παιδια του. Υπαρχει κι δ' πόθος τ'ης έπιστήμης, υπάρχει ένα πατροπαράδοτο ψυχόρητο που σπρώχνει τόν άνεξάρτητο πολιτή στη δουλειά, που του μαθαίνει τό καθήκο του από νωρίς, ακόμη και σ'ό δέν είναι άδειο τό πουγγί του.

Ο κ. Α. Όλπιέρης περνούσε μάλιστα κάπως και για πλούσιος. Είχε άγαθή καρδιά δ' Άντρέας κ' έκανε κάμποσα καλά, έδινε κάμποσα. Μα τόν περισσότερο τόν παρά τόν έρριχνε στα βιβλία του. Να τό μεγάλο τό έξοδό του. Σωστή λατρεία. Και τί προσοχή και τί φροντίδα! Ο κ. Άντρέας, καθώς εΐπαμε, κι από τ'ά μικράτα του, εΐτανε ταχτικός ά-

θρωπος, μα ταχτικός που καταντούσε πικ' μανία. Ένα χαρτάκι του δέν έπρεπε να του άλλ'αξής θέση στο γραφείο του, ένα βιβλιαράκι του να γιγίξ'η. Σε όλα τόν έβλεπες όπως φαίνότανε στα συγγραμμάτα του, ίσως λιγάκι σχολαστικός, από τό συνήθειο να τ'ά βάζη πάντα με τό νθ και με τό σίμα, να φιλολογ'η, να κριβολογ'η και σε κόμμα και σε στιγμή. Ποτέ του δέν τόν έπαίρνε κουράση, που να μελήσ'η και καμιά φορά μιή σελιδούλα, μιάν άράδα ή δ' τι θέλεις από κείνα που έκανε καθημερινά. Και δέν του κόστιζε, γιατί έτσι γεννήθηκε, με θέληση. Θέληση, τάξη, και καλοσύνη, να σου τος όλος. Να μην ξεχάσουμε και τό κυριώτερο, τόν έρωτά του στην εργασία. Έρωτας άκαταδάμαστος. Η εργασία για τόν Άντρέα εΐτανε είδος νόμος τ'ης ζωής, νόμος του άθρώπου, κι άδύνατο να πατήσ'η τέτοιο νόμο. Η δική του ή εργασία, δ'α μαθήματα και τ'ά γραψίματα του, τό χρέος του, όπως έλεγε, ξεπερνούσανε στα μάτια του κάθε άλλ'η σκέψη, κάθε ύποχρέωση ξένη. Τονε συνάρπαζε κιόλας ή εργασία, του μάγεβε τήν ύπαρξη και του τήν άπορουφούσε. Τραβηγμένος στο λαμπρό του τό εργαστήρι, από τ'ά βιβλία του περιτριγυρισμένος, καθότανε σ'άψηλό του τό σκαμνί, μπροστά σ' ένα πλατόφαρδο τραπέζι, και γιόμιζε